

XALQARO HUQUQDA IQTISODIY HUQUQ

Ikromov Hayrullo Orifjonovich

Ijtimoiy gumanitar fanlar kafedrasi o'qituvchisi

Rejabboyeva Mashrabxon Islombek qizi

ADPI Milliy g'oya va ma'naviyat asoslari huquq ta'lim yo'nalishi

3 – bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada *xalqaro iqtisodiy huquq* tushunchasi, xalqaro iqtisodiy munosabatlar sohasida ish olib boruvchi xalqaro tashkilotlar, hamkorliklar, rejimlar va O'zbekistonning Respublikasi tashqi iqtisodiy faoliyatining asosiy yo'nalishlariga oid malumotlar keltirigan.

Аннотация: В данной статье представлена информация о понятии международного экономического права, международных организациях, осуществляющих деятельность в области международных экономических отношений, сотрудничестве, режимах и основных направлениях внешнеэкономической деятельности Республики Узбекистан.

Annotation: this article provides information on the concept of international economic law, international organizations working in the field of international economic relations, cooperation, regimes and the main areas of foreign economic activity of the Republic of Uzbekistan.

Kalit so'zlar: Iqtisodiy huquq, rejimlar, prinsiplari va maqsadlari.

Ключевые слова: Экономическое право, режимы, принципы и цели. .

Keywords: economic law, regimes, principles and objectives.

Iqtisodiy munosabatlar juda rang-barangdir. Xalqaro iqtisodiy munosabatlar jumlasiga xalqaro kredit va moliyaviy munosabatlar, xalqaro transport munosabatlari, xalqaro iqtisodiy hamkorlik munosabatlari, xalqaro savdo munosabatlari, xalqaro investitsiyaviy munosabatlar va boshqalar kiradi. Xalqaro iqtisodiy munosabatlarda turli davlatlar, ularning yuridik va jismoniy shaxslari, xalqaro tashkilotlar, transmilliy kompaniyalar ishtirok etishi mumkin bo'ladi. Xalqaro mulkiy munosabatlar asosan davlatning ichki huquqi, ya'ni xalqaro

xususiy huquq normalari bilan tartibga solinsa, xalqaro huquq subyektlari o'rtasidagi iqtisodiy munosabatlar xalqaro ommaviy huquq, xususan, uning mustaqil sohasi bo'lgan xalqaro iqtisodiy huquq normalari bilan tartibga solinadi.

Xalqaro iqtisodiy huquq xalqaro iqtisodiy munosabatlarda xalqaro huquq subyektlari o'rtasidagi munosabatlarni tartibga soluvchi huquqiy normalar yig'indisi. Xalqaro iqtisodiy huquq qadim tarixga ega. U savdo va dengizda suzishga oid davlatlararo iqtisodiy munosabatlarni tartibga solishning o'ziga xos shakli bo'lib kelgan. Xalqaro iqtisodiy shartnomalar, dastavval, savdo bitimlari, keyinchalik transport, aloqa, sanoat mulki va boshqa iqtisodiy munosabatlarga oid hujjatlar shaklida bo'lgan. Xalqaro iqtisodiy huquq xalqaro huquqning alohida tarmog'i bo'lib, uning prinsiplari va normalari davlatlararo iqtisodiy munosabatlarni tartibga solishga xizmat qiladi. Hozirgi zamon xalqaro iqtisodiy munosabatlar negizini bozor iqtisodiyoti prinsiplari tashkil etadi. Bu xalqaro iqtisodiy munosabatlar iqtisodiy usullar bilan tartibga solinishi kerak. Jahon bozorining ravon, bozordagi narx-navo va tovarlar miqdori keskin o'zgarishlarga yuz tutmay, harakatlanishi muvaffaqiyat garovidir. ***Shunday qilib, xalqaro iqtisodiy huquq quyidagi bir necha maqsadlarga yo'naltirilgan:***

- monopolizm, ya'ni bozorga yagona ta'minotchi hukmron bo'lishiga qarshi kurashish;
- risoladagidek ishlash amaliyotini qo'llab-quvvatlash;
- subyektlarning taraqqiyot darajalarini tenglashtirish;
- xalqaro iqtisodiy munosabatlarni rivojlantirish;
- xalqaro iqtisodiy hamkorlikka ko'maklashish.

Xalqaro iqtisodiy munosabatlar amaliyotida bir qancha rejimlar yuzaga kelganki, davlatlar boshqa davlatlarni, ularning jismoniy va yuridik shaxslarini o'z hududlarida ana shu rejimlar asosida faoliyat yuritishiga ruxsat etadi:

Davlatning mumkin qadar qulaylik berish rejimi. Bu, bir davlat boshqa davlatga yoki uning fuqarolariga uchinchi bir davlat va uning fuqarolariga taqdim etilganidan kam bo'lmagan darajada qulaylik yaratishga qaratilgan rejimdir.

Milliy rejim. U ikki turdan iborat bo'lib, birinchisi, umumiy huquqqa nisbatan milliy rejim iloji boricha ko'proq davlatlarda amal qilib, o'z huquq va majburiyatlari borasida mahalliy fuqarolarga tenglashtirilgan, qonunda ko'zda

tutilgan hollar bundan mustasno, barcha chet elliklarga yoki fuqaroligi bo‘lmagan shaxslarga taqdim etiladi.

Maxsus rejim . xorijiy davlatlar va ularning fuqarolariga qonunda yoki xalqaro shartnomada maxsus ko‘zda tutilgan alohida huquqlarni taqdim etish.

Preferensial rejim. bir iqtisodiy birlashmaning fuqarolari yoki davlatlariga yoxud qo‘shni mamlakatlarga alohida qulay shart-sharoit yaratishni nazarda tutadi. Xalqaro iqtisodiy huquq obyektlarini tartibga solishning murak- kabligi shundaki, u xilma-xildir. Masalan, savdo, moliyaviy, investit- siyaviy, transport va boshqa masalalar bo‘yicha munosabatlarni qamrab oladi. Shunday qilib, xalqaro iqtisodiy huquq tarkibiga savdo huquqi, moliyaviy huquq, investitsiyaviy huquq va boshqa kichik tarmoqlar kira oladi. O‘zbekiston Respublikasi tashqi iqtisodiy faoliyatini xalqaro iqtisodiy munosabatlarga oid ko‘p tomonlama va ikki tomonlama shartnomalar hamda milliy qonunlar asosida amalga oshiradi. Bu borada 1998-yil 14-mayda «Tashqi iqtisodiy faoliyat to‘g‘risida»gi maxsus qonun qabul qilingan. Ushbu qonunning yangi tahriri 2000-yil 26-mayda qabul qilindi. Bu qonun tashqi iqtisodiy faoliyatni amalga oshirish bilan bog‘liq munosabatlarni tartibga soladi.

O‘zbekiston Respublikasining xalqaro iqtisodiy va moliyaviy hamkorligi ishlab chiqarish, moliya, bank va sug‘urta faoliyati, ta‘lim va kadrlarni tayyorlash, turizm, sog‘liqni saqlash, ilmiy-texnikaviy, madaniy, ekologiya, gumanitar va boshqa sohalarda tashqi iqtisodiy faoliyat subyektlarining xorijiy davlatlarning yuridik va jismoniy shaxslari, shuningdek xalqaro tashkilotlar bilan o‘zaro foydali aloqalarni o‘rnatishi va kengaytirishiga qaratilgan tashqi iqtisodiy faoliyatni amalga oshirishdir. Tovarlarni O‘zbekiston Respublikasining bojxona hududiga, ularni qayta olib chiqib ketish majburiyatini olmasdan, olib kirish import deb e‘tirof etiladi. Chet ellik investorlar tomonidan tadbirkorlik faoliyati obyektlariga hamda qonun hujjatlarida taqiqlanmagan faoliyatning boshqa turlariga kiritilayotgan moddiy va nomoddiy ne‘matlarning barcha turlari hamda ularga bo‘lgan huquqlar, shu jumladan intellektual mulkka bo‘lgan huquqlar, shuningdek chet el investitsiyalaridan olinadigan har qanday daromad O‘zbekiston Respublikasi hududidagi chet el investitsiyalari, deb e‘tirof etiladi.

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki bugungi kunda O‘zbekistonning iqtisodiy huquqlari haqida va O‘zbekiston Respublikasi bojxona bojlari, soliqlar va ularga teng kuchga ega bo‘lgan yig‘imlarni bekor qilishga, tovarlarni eksport va import qilishning miqdoriy cheklovlariga, tovarlarning erkin harakat qilishi

yo'lidagi boshqa to'siqlarni bekor qilishga qaratilgan erkin savdo to'g'risida xorijiy davlatlar bilan xalqaro shartnomalar tuzishi mumkin bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Jinoyat huquqi . Umumiy qism . Oliy o'quv yurtlari uchun darslik «Yangi asr avlodi», 2010 , 277- bet.
2. <https://lex.uz/acts-111453> Jinoyat kodeksi.
3. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat kodesiga sharhalar. Umumiy qism /M Rustambayev .Toshkent: "Yuridik adabiyotlar publish", 2021.784 b.
4. O.A.Tadjibayev, K.R.Ramazonova " Inson huquqlari" o'quv qo'llanmasi
5. Raxmonqulov H.R Fuqarolik huquqi va muammolari:Darslik, I-qism. – T., 2010.
6. Ikromov, X. (2024). HARBIY-VATANPARVARLIK HARAKATI. Talqin va tadqiqotlar, 1(1).
7. Икромов, Х. О. (2023). ЎЗБЕКИСТОНДА ҲАРБИЙВАТАНПАРВАРЛИК ҲАРАКАТИНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ ИЖТИМОЙФАЛСАФИЙ МАСАЛАЛАРИ. GOLDEN BRAIN, 1(9), 102-107.
8. Egamberdiyev, A. YOSHLAR FAOLIYATINING FALSAFIY JONLARI. Zbiór artykułów naukowych recenzowanych , 91 (1), 2022-2026.
9. Abdumalikovich, E. A. (2018). Uyushmagan yoshlar bilan ishlashning innovatsion usullari. Evropa fanlari sharhi , (9-10-1), 259-260.
10. Yusupova, S. va Norinova, D. (2023). YOSH AVLOD TARBIYASIDA "TA'LIM" FANINI O'QITISH VA O'QITISH TUSHUNCHASINING O'RNI. Fan va innovatsiyalar , 2 (B6), 98-101.
11. Nizomtdinovna, Y. S. (2022). Farg'ona vodiysidagi tarixiy demografik jarayonlar. Miasto Przyszłości , 24 , 546-548.
12. Egamberdiyev, A., & Poziljonov, J. (2023). JADID MARIFATPARVARLARINING TA'LIM-TARBIYANI ISLOH QILISHDAGI O'RNI. Talqin va katta , 1 (24).
13. Poziljonov, J. (2024). TURKISTON JADIDLARI IJTIMOYFALSAFIY TA'LIMOTINING KELIB CHIQUISH OMILLARI. Sharh va tadqiqotlar , 2 (1 (23)).
14. Qosimbek o'g'li, PJ (2023). JADIDCHILIKNING, JAMIYAT HUQUQIY O'ZLIGINI SHAKILLANTIRISHGA YO'NALTIRILGAN TARG'IBOT

MAQSAD MUDDAOSI. OBRAZOVANIE NAUCA I INNOVATSIONNYE IDEI V MIRE , 20 (7), 39-42.

15.Poziljonov, J. (2023). Jadid ma'rifatparvarlarining ta'lim-tarbiyani isloh qilishdagi o'rmi. TALQIN VA TADQIQOTLAR ILMIY-USLUBIY JURNALI .

16.Ikromov, X. (2024). HARBIY-VATANPARVARLIK HARAKATI. Talqin va katta , 1 (1).